

נייר עמדה בנושא

הצעת חוק החברות (תיקון – הסדר נושים בפיקוח בית המשפט), התשע"ב-2011

ארגון רבני צהר מבקש להביע את תמיכתו בהצעת חוק החברות (תיקון – הסדר נושים בפיקוח בית המשפט), התשע"ב-2012, אשר עניינה להבטיח את פיקוח בית המשפט על אופן ניהול ההצעות להסדרי נושים של חברות ציבוריות בישראל, וזאת באמצעות מינוי בעל תפקיד שייצג את הנושים בגיבוש הסדרים מעין אלו (אלא אם כן שיעור החוב שעליו נדרשים הנושים לוותר הינו נמוך מעשרה אחוזים).

תמיכתנו מבוססת על הנימוקים הבאים:

- פירעון חובות – חובה ערכית:** על פי ההלכה חלה חובה מוסרית על מי שלווה כספים לעמוד בדיבורו ולדאוג לפריעת החוב בזמנו, וכלשון התלמוד: "פריעת בעל חוב מצווה"¹. בספר תהלים נכתב: "לִנְהַרְשֵׁעַ וְלֹא יִשְׁלַם..."², כלומר אדם שלווה כספים ואינו דואג להשיבם מכונה "רשע". לאור זאת, יש לשאוף לחקיקה אשר תעודד השבת חובות במלואם, ותחייב פרקטיקה של השקעה זהירה מצד הגופים המוסדיים.
- פירעון חובות – תנאים שוויוניים:** מתן הקלות בהשבת חובות מיטיבה במיוחד עם בעלי ההון, ובכך יוצרת אפליה פסולה על רקע מעמד סוציו-אקונומי. מצב זה נוגד את ציווי התורה, אשר אוסר להפלות לטובה אדם בעל ממון: "...וְלֹא תִהְדָּר פְּנֵי גָדוֹל (= עשיר), בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתָךְ!" (ויקרא יט, טו).
- אסור לאדם להציל עצמו בממון חברו:**³ ההלכה היהודית קובעת עיקרון מוסרי שלפיו אין לאדם זכות להציל את עצמו מפני מסכנת נפשות בעזרת ממון שאינו שלו, אלא אם כן הוא דואג לשלם על כך לאחר מכן. באופן דומה, הסדרי "התספורת" מאפשרים ללווים הגדולים "להציל את עצמם" מהפסדים באמצעות שימוש בכספם של אחרים.
- הקלות מיוחדות לבעלי הון מפני שהכלכלה זקוקה להם:** יש הטוענים כי ויתורים לבעלי הון הם מוצדקים משום שהחברה כולה תלויה במידה מסוימת בחוסנם הכלכלי של טייקונים אלו. על פי היהדות טענה כגון זו אינה מוצדקת מבחינה ערכית, שכן ההלכה קבעה שאין לוותר לאדם על חובותיו החוקיות, גם אם עם ישראל כולו זקוק לו וכלשון חז"ל "ואפילו כל ישראל צריכין לו"⁴.
- פגיעה בנושים פרטיים לצורך רווחת החברה בכללותה:** בהתבסס על חישובים מאקרו-כלכליים שונים, ישנם כלכלנים הטוענים כי המדינה בכללותה מרוויחה מכך שנושים פרטיים אינם מקבלים את המגיע להם. אמנם, מבחינה הלכתית מהלך מסוג זה איננו מוצדק, שכן גם במצבים שבהם בסמכותה של המדינה לפגוע ברכושו של הפרט לצורכי הכלל, עדיין מוטלת עליה החובה לפצות את הנפגעים ממהלך זה. כך למשל, אף שמותר לשלטון להפקיע נכסים מאנשים פרטיים לטובת רווחת החברה בכללותה, ההלכה קובעת ש"נותן דמיהו", כלומר הוא מחויב לשלם פיצוי מלא לנפגעים ממהלך זה.⁵ משום כך, אין להעדיף מקסום רווחים מאקרו-כלכלי במחיר פגיעה בלתי הפיכה בזכויות ובכספים ממשיים של בעלי חוב פרטיים.
- חובת הציבור לפקח על המופקדים על כספי הנושים:** על פי ההלכה כאשר אפטרופסים מונו לנהל נכסי יתומים, מוטלת על החברה החובה לדאוג לכך שהם יעשו את מלאכתם בנאמנות ולאור האינטרס של היתומים.⁶ בדומה לכך, מחובתה של החברה לפקח על פעילות המוסדיים במצבים שבהם קיים חשש שהם לא ידאגו לאינטרס הציבורי שלו הם מחויבים.

7. **הממונה על כספי הציבור צריך להיות גורם ללא פניות:** הגופים המוסדיים המנהלים את כספי הנושים נקלעים פעמים רבות לניגודי אינטרסים בין האינטרס לדאוג למשקיעים ובין האינטרס של בעלי הון והשפעה. על פי ההלכה ניגוד אינטרסים שכזה פוסל אותם מלהיות האחראים הבלעדיים על כספי המשקיעים, ומחייב את החברה לפקח על פעילותם.⁷

מינוי נאמן מטעם בית המשפט, אשר ייצג את האינטרס של בעלי החוב הפרטיים, יוודא שגם האינטרס שלהם יישמר, ולא רק האינטרס של בעלי ההון ושל החברה בכללותה.

¹ כתובות פו ע"א, וברש"י (ד"ה פריעת), שקשר חובה זו לחובה הכללית של אדם לעמוד בדיבורו בהתחייבויות ממוניות.

² תהלים לו, כא.

³ בבא קמא ס ע"ב.

⁴ משנה מכות ב, ז. המשנה מתייחסת לרוצח בשגגה אשר מחויב להישאר בעיר מקלט, ואסור לחברה להתיר לו לצאת משם ולקבל הנחה מיוחדת, וזאת אפילו אם מדובר באדם שהחברה כולה זקוקה לו.

⁵ רמב"ם, הלכות מלכים ד, ו; ע"ג גם במאמרו של הרב יעקב אריאל באתר דעת:

<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/emunat/25/02506.htm>

⁶ שולחן ערוך חושן משפט רצ, ו: "אפוטרופוס שמינהו אבי היתומים, והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף מצות, וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חשך או שפרץ בנדרים ובאבק גזל, בית דין חייבים לסלק אותו ולהשביעו ולמצוא להם אפוטרופוס כשר. וכל הדברים אלו כפי מה שיראה לדיין, שכל בית דין ובית דין הוא אביהם של יתומים".

⁷ שולחן ערוך חושן משפט סימן רפה, ו: "ואין מורידין קרוב לנכסי קטן, שמא יטעון ויאמר: זה חלקי המגיע לי בירושת".